

Terezínská iniciativa 75

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

květen 2015

Foto: Viktorie Kučerová

***Na pražském náměstí Míru proběhla 16. dubna
tradiční pietní akce Jom ha-Šoa***

Sněm Terezínské iniciativy 2015

Zapsaly *Eva Štichová a Michaela Vidláková*

Sněm TI se konal ve středu 15. 4. 2015 díky velkorysosti pana Hora-la ml. zase v nyní krásně zrekonstruovaných prostorách hotelu Duo. Sešlo se nás jako již v posledních letech stále míň a míň původních přeživších vězňů, letos to bylo celkem jen 76 členů TI (přeživších i členů druhé a třetí generace) a 34 hostů.

Přítomné přivítala předsedkyně TI **Dr. Dagmar Liebllová** a požádala o schválení, eventuálně doplnění programu. Minutou ticha jsme uctili ty, kdo nás v minulém období opustili.

Pak přednesla zprávu o činnosti předsednictva TI v minulém roce. Následovala zpráva hospodářky **Tamary Pavlíčkové** a zpráva revizní komise, kterou pro nepřítomnost **Kateřiny Bíglové** přečetla **Olga Kolárová**.

Dalším bodem programu byla návštěva z Německa, která přijela představit svůj projekt „Zeugen der Zeitzeugen“ čili něco jako „Pamětníci pamětníků“. Díky členovi TI Pavlu Hoffmannovi ležel na každém stole překlad projevu vedoucí projektu **Mariny Rentschlerové**, a tak nebylo nutno se zdržovat překládáním „naživo“.

Bohužel, tato část programu zklamala očekávání: naše představa při jejich zařazení do programu byla, že reálně předvedou ukázkou připraveného a jeho další prezentace a potom naváží kontakty s větším počtem pamětníků, se kterými pak budou postupně dále pracovat, seznamovat se a natáčet s nimi své rozhovory. Bohužel se domluvili pouze se dvěma pamětníky, které chtějí aktuálně natočit při svém nynějším pobytu. O další kontakty se na místě nestarali s tím, že během svého krátkého pobytu jich více nestihnou. Ale co dál? Jak budou shánět další kontakty, když tuto zvláštní příležitost, kterou jim TI poskytla, zbytečně zmeškali?

Potom již přišla ke slovu diskuse. Na rozdíl od dřívějších sněmů nikdo z členů první generace se k diskusi neměl, doufejme proto, že jsou se současnou činností předsednictva spokojeni a nemají problémy, které by TI měla řešit.

Následovala vystoupení hostů, z nichž někteří jsou sice členy 2. a 3.

Marina Rentschler

Petr Papoušek

Dita Šnajdrová

Jan Munk

Hans-Joachim Wolter
a Dagmar Liebllová

Miloš Zvěřina

Michal Frankl

Pavla Neuner

Tereza Štěpková

Matouš Bičák

generace, zde však vystupovali jménem organizací, v nichž působí:

Ing. Petr Papoušek pozdravil sněm jménem FŽO, **Dr. Jan Munk** za Památník Terezín poděkoval za dobře fungující spolupráci s TI a pozval účastníky sněmu na oslavu 70. výročí konce války v Terezíně, která se bude konat 17. 5. na Národním hřbitově u Malé pevnosti. **Dita Šnajdrová**, která má ve FŽO na starosti grantovou agendu, ujistila přítomné, že všechny granty nadále dobře fungují. Jménem Dolnosaského spolku poděkoval za pozvání **Hans-Joachim Wolter**, jeho projev přeložila Dr. Liebllová. Režisér **Miloš Zvěřina**, jehož absolventský animovaný film „Zamřížované sny“, který natočil před mnoha lety, myslím, že většina z nás měla možnost v Terezíně film vidět a ocenit, pozval přítomné na promítání svého nového snímku „Helga L-520“. Režisér se zmínil o svém vztahu k Terezínu s tím, že nový animovaný film bude volně navazovat na film Zamřížované sny a je věnován osudu Helgy Weissové-Hoškové. Jako další vystoupil **Michal Frankl**, vedoucí oddělení studia holocaustu v Židovském muzeu, s poděkováním za práci TI. Účastníky seznámil s velkým projektem ŽM, přípravou Průvodce holocaustem, na němž se významně podílí Pavla Neuner pokračováním někdejší práce Anny Lorencové a Anny Hyndrákové s nahrávkami vzpomínek pamětníků. Sněm pozdravila i **Tereza Štěpková**, ředitelka Institutu TI, pozvání přijala i Přírodní škola, jejíž práce s připomínáním Terezína a osudu mládeže za holocaustu si velice vážíme. Jménem této školy vystoupil **Matouš Bičák**, shrnul publikace a DVD, které škola k tomuto tématu vydala, a upozornil zejména na nejnovější knížku ředitele Františka Tichého (mimořadně faktograficky skvělou a současně velice čtivou) „Princ se žlutou hvězdou“. Zajímavou perličkou je i jejich současná práce na překladu terezínského chlapeckého časopisu Vedem – do esperanta! **Dr. Liebllová** ještě upozornila přítomné na současnou výstavu (trvá do 16. 5. 2015) v Českém centru v Praze v Rytířské ulici fotografa Richarda Homoly „Svědectví terezínských zdí“. Výstava je doplněna

podrobně a pečlivě zpracovanými informacemi pracovníka PT Tomáše Fedoroviče. Poté za ICEJ promluvil **Ing. Karel Sedláček**. Řekl, že i když financování projektu „Antisemitismus a holocaust“ z Evropských fondů prostřednictvím MŠ skončilo, přednášky na školách přesto pokračují nadále. (Během tří let oslovili více než 70 000 českých žáků.) Dále pozval přítomné, aby se přidali k Pochodu dobré vůle, akci organizované již několik let ICEJ, který se koná 19. 4. 2015. A ještě **Hanuš Gaertner** připojil svůj pozdrav a upozornil, že

nestačí ohlížení do minulosti, protože v současné době je nutno čelit novým aktuálním nebezpečím ze strany Islámského státu a islámských radikálních fanatiků.

Tím byl oficiální program sněmu vyčerpán, pokračovalo ještě malé pohoštění a možnost se spolu pobavit, popovídat si, kterou ale bohužel jenom málokterí využili. Těžko říci, proč najednou všichni pospíchají pryč. Kolikrát se ještě takto budeme moci všichni setkat? Ale na to raději nikdo nemyslíme!

Michaela Vidláková

Karel Sedláček a Radek Hejret

Hanuš Gaertner

Gina Froňková pozdravila přítomné na sněmu

V publiku pozorně naslouchala Emma Šternová

Zpráva o činnosti PTI za rok 2014

Dagmar Lieblová

Vážené členové Tereziánské iniciativy, vážení hosté, milí přátelé!

Na letošním sněmu TI se scházíme 15. dubna. Toto datum je pro některé z nás velice významné. Dne 15. dubna 1945 jsme se dožily osvobození koncentračního tábora Bergen-Belsen, osvobození, kterého jsme se dožily na poslední chvíli, o mnoho déle bychom to tam byly už asi nepřežily. 15. duben bychom tedy mohly slavit jako naše společné narozeniny. Takže všem, které tu ještě dnes jsou, všechno nejlepší!

Od našeho posledního sněmu už opět uplynul rok, opět podává PTI zprávu o své činnosti za minulé období. Sešli jsme se však i proto, abychom se potkali s dávnými přáteli, abychom si trochu popovídali, abychom si sdělili, co je nového, co nás trápí, co nám dělá starosti i z čeho máme radost. Rozhlédneme-li se kolem sebe, bohužel zjistíme, že mnozí z těch, které jsme pravidelně na našich sněmech vídali, dneska chybí a už nikdy mezi nás nepřijdou. Takový je sice běh lidského života, nicméně je smutné, že nás od loňského sněmu navždy opustilo 20 našich členů první generace, mezi nimi i bývalá členka PTI Anna Hanusová a někdejší předseda TI Oldřich Stránský. Odešel i jeden člen druhé

generace, ubylo nám 13 zahraničních členů. Máme tedy v současné době celkem 426 členů v České republice a 57 v zahraničí.

Prosím, abychom památku těch, kdo nás opustili, uctili alespoň chvílí ticha.

Teď však konkrétně k činnosti PTI za uplynulý rok. Od loňského sněmu mělo PTI tuto sestavu: Věra Andryšková, Věra Baumová, Bohumila Havránková, Anna Hyndráková, Marta Jodasová, Felix Kolmer, Jaroslav Kraus, Dagmar Lieblová, Anna Lorencová, Lisa Miková, Tamara Pavlíčková, Michal Salomonovič, Zora Skořepová, Michal Stránský, Věra Štinglová, Michaela Vidláková, Pavel Werner, Rája Žádníková. Členy VV byli: Věra Baumová, Anna Hyndráková, Marta Jodasová, Jaroslav Kraus, Dagmar Lieblová, Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková, Pavel Werner. Někteří z nich se pro nemoc nebo jiné zaneprázdnění schůzí nemohli pravidelně zúčastňovat. Do VV byly kooptovány Bohumila Havránková a Věra Štinglová. Jak je snad už všeobecně známo, výkonný výbor se schází zpravidla vždy první úterý v měsíci, každé

třetí úterý se pak schází předsednictvo. V letních měsících, obvykle v srpnu, se jednou sejde výkonný výbor. V loňském roce jsme se museli sejít už v červenci, protože pak se v místnostech, které používáme, odstraňovala podlahová krytina a malovalo se tam.

Schůze PTI či VV navštívili i v uplynulém roce někteří hosté. Několikrát se schůzí zúčastnila ředitelka ITI Tereza Štěpková a informovala nás o akcích, které plánuje Institut. Šlo opět o přípravu Dne otevřené Jáchymky, zejména pak o přípravu výstavy o židovské škole, která v letech 1920 až 1942 existovala právě v domě, kde nyní sídlí Tereziánská iniciativa, Institut TI, knihovna ŽOP a řada dalších institucí. Stálá výstava pak byla otevřena 4. prosince a velice vylepšila a zlidštila vstupní prostor v Jáchymově 3 a rozhodně stojí za zhlédnutí.

Prostřednictvím Terezy Štěpkové byli Toman Brod a předsedkyně TI požádáni, aby vybrali z několika návrhů motiv na zlatou pamětní minci, kterou se chystala Státní mincovna v Jablonci nad Nisou vydat k 70. výročí osvobození Osvětlemi. Motiv jsme po úpravě vybrali, mince byla vydána a TI dokonce dostala především jeden exemplář darem.

Dalším hostem byla Dita Šnajdrová, která nás vždy podrobně informovala o grantech CC a o podmínkách a možnostech jejich využívání.

V září navštívila schůzi PTI Halyna Senyk, ředitelka ESLI, tedy Institutu Šoa, doprovázená překladatelkou a námi navrženým členem správní rady F. Bányaiem. Myslím, že její návštěva v nás zanechala poněkud rozpačitý dojem.

O plánovaném zřízení Památníku ticha v budově nádraží Bubny nás svou obrazovou prezentací podrobně informoval Pavel Štingl.

Jak jistě víte, první krok se už podařil, před nádražím Bubny byl 9. března vztyčen nesmírně působivý památník Aleše Veselého Brána nenávratna.

Krátce po loňském sněmu jsme začali s pracovníky německého velvyslanectví projednávat podrobnosti návštěvy

našich členů na velvyslanectví dne 16. 10. Pozvánky byly rozeslány všem členům TI s tím, že mohou přijít i s doprovodem. Byli jsme zvědaví, kolik lidí projeví zájem. Třicet, padesát? Zájem nakonec překonal očekávání jak nás, tak i pracovníků velvyslanectví. Přihlásilo se na 200 zájemců! Všichni nakonec nepřišli, ale i tak nás bylo v krásném sále a přilehlé místnosti asi 180 a celá návštěva proběhla v příjemné atmosféře.

Dopoledne 16. října několik členů PTI položilo při tiché vzpomínce kytici k desce u Parkhotelu. Účastnil se i předseda Dolnosaského spolku na podporu Terezína Hans-Joachim Wolter. Položení květů k pomníku lodžským na Novém židovském hřbitově jsme tentokrát museli vynechat, protože byly svátky Sukot a hřbitov nebyl přístupný.

Koncem loňského roku se k nám začaly dostávat informace o tom, jak bude probíhat připomínka Dne obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti v letošním roce. Vzhledem k tomu, že se od počátku mluvilo o shromáždění na Hradě, nebylo třeba organizovat setkání v Senátu. Přípravy probíhaly mimo nás, pouze jsme byli požádáni, abychom sestavili seznam lidí, kteří mají být pozváni, což jsme samozřejmě udělali. Průběh celé akce dne 27. ledna je snad všeobecně znám. Vzhledem k tomu, že letos uběhlo 70 let od osvobození KT Osvětim, konala se shromáždění po celé Evropě. Na některé z nich byli pozváni i členové PTI. Michal Salomonovič byl přímo v Osvětimi, Michaela Vidláková v německém Siegen, předsedkyně TI v Berlíně a v Evropské komisi v Bruselu. O všech těchto pietních aktech jsme se dočetli i v našem časopise.

Náš časopis Terezínská iniciativa vyšel v uplynulém období pětkrát. Každé číslo má vždy velice pozitivní ohlas a je oblíbenou četbou členů TI. Časopis je vlastně také i kronikou toho, jak a čím žije TI. Redakční radě je třeba poděkovat a popřát, aby bylo stále o čem psát.

Kromě redakční rady už máme pouze jednu komisi, a to výchovně vzdělávací. Ta má na starosti fungování pomoci školám, psaní žádostí o granty

a vyplňování hlášení o jejich využití. Kromě toho má také přehled o pamětnících v celé republice, kteří jsou ještě s to chodit do škol na vyžádané besedy a přednášky.

Jako každý rok jsme i tentokrát začali poměrně brzy s přípravou tryzny, která se koná vždy 8. března v Pinkasově synagoze. Organizujeme ji v úzké spolupráci s Židovským muzeem. Nejobtížnějším úkolem je vždy najít řečníka, ale doposud se nám to ještě pokaždé podařilo. A samozřejmě jsme už od podzimu téměř na každé schůzi projednávali přípravu dnešního sněmu.

S Židovským muzeem, resp. s jeho OVK (oddělením pro vzdělání a kulturu) spolupracujeme po celý rok. Členové TI jsou často zváni na besedy se žáky a studenty. Od září loňského roku probíhá nedělní cyklus besed Naše 20. století. Jednou za měsíc diskutuje moderátor Petr Sokol vždy se dvěma pamětníky, resp. pamětnicemi. Prakticky vždy jde o členy, tedy spíše členky TI (samozřejmě nejen členky PTI).

I v loňském roce trvala naše spolupráce s dalšími institucemi. Především to je Památník Terezín. TI je spolupředatelem každoroční květnové tryzny. Financujeme také Cenu Erika Poláka. Tu získávají žáci a studenti, kteří se úspěšně umístí ve výtvarné či literární soutěži vypisované každoročně PT. Na slavnostní vyhlášení vítězů těchto soutěží jsme zváni a vždycky se zúčastní někdo z členů PTI.

Vzdělávací oddělení Památníku a dobrovolníci, kteří pracují ve Středisku setkávání, často zvou členy TI na besedy se studenty a učiteli, jak českými tak i zahraničními. Zájem českých škol o návštěvu Terezína a účast na stanoveném programu nijak neutuchá, spíše naopak. Jsme rádi, že díky grantům NFOH, MŠMT a CC můžeme stále ještě školám přispívat na dopravu.

Na besedy se žáky a studenty, ale i dospělými, zvou pamětníky i další instituce, ICEJ, Nadace Brücke-Most aj. Nadále trvají naše přátelské styky se soukromým gymnáziem Přírodní škola, jehož ředitel a studenti jsou, jak se zdá, nevyčerpatelným zdrojem nápadů a různých akcí spojených s Terezínem. V poslední době se stává, že se na nás obracejí přímo i jednotlivci,

např. zástupci škol, průvodci cizinců či redaktori různých medií a žádají o zprostředkování kontaktu na pamětníky. Na přednášky a besedy býváme zváni také do zahraničí, zejména do Německa a Rakouska, někteří členové TI tam jezdí poměrně často.

Tím se dostávám k našim zahraničním stykům. Sem patří především kontakty s našimi zahraničními členy. Jak jsem se zmínila v úvodu, i jejich počet se snižuje. Přehled, kolik zahraničních členů vlastně ještě máme, získáváme jedině podle toho, kolik rozeslaných čísel časopisu se vrátí jako nedoručitelné. V dřívějších dobách někteří členové ze zahraničí navštěvovali při pobytu v Česku i kancelář TI, ale to už se v poslední době také nestává.

Mnohem menší než dříve, ne však nulové kontakty máme i s CC. Dostáváme už pouze grant na vzdělání, tedy na podporu škol jezdících do Terezína. Nadále trvají kontakty, i když také v menší míře, s organizací Maxmilian-Kolbe-Werk. I v uplynulém roce se konaly 2 pobyty, kterých se účastnilo celkem 6 členů TI. Nešlo však o rekreaci u Bodamského jezera, jak tomu bývalo dříve, ale spíše o náročné pobyty s řadou besed v německých školách. Nadále trvají naše občasné styky s Dolnosaským spolkem na podporu Terezína, poskytujeme informace i zahraničním zájemcům, kteří se zabývají něčím, co souvisí s naším vězněním v Terezíni i jinde. Jsou to studenti píšící diplomové práce, účastníci soutěží nebo odborníci chystající filmy či knihy. „Oblíbenými“ tématy jsou dětské kresby z Terezína, Brundibár a poslední dobou také Fredy Hirsch. Živý zájem o nás projevovale zahraniční média, tisk i různé televizní stanice zejména v souvislosti se 70. výročím osvobození Osvětimi. Asi se dá předpokládat, že se to bude možná opakovat i v souvislosti se 70. výročím osvobození Terezína a ukončením 2. světové války. Co všechno se na květen chystá, zatím nevíme. V den 70. výročí osvobození Terezína, v pátek 8. května, se tam bude konat koncert Oratorního sboru ze St. Gallen ve Švýcarsku a Moravské filharmonie Olomouc nazvaný Memento, pod záštitou předsedy Poslanecké sněmovny ►

ČR Jana Hamáčka, předsedy Spolkového sněmu Norberta Lammerta a předsedy švýcarské Národní rady Stephané Rossiniho. Na programu jsou skladby Johannese Brahmsa, brněnského rodáka Ericha Wolfganga Korngolda a Hanse Krásky.

Závěrem bych chtěla poděkovat všem, kdo mají pro nás pochopení

a kdo nás podporují. Děkujeme a velmi oceňujeme pomoc vedení hotelu, které nám (opakovaně) zdarma poskytuje místnost pro náš sněm. Za finanční podporu děkujeme FŽO, ŽOP, NFOH a MŠMT.

A co říci úplně na konec? To, o čem jsem se zmiňovala už loni. Zatím ještě my, tzv. první generace, fungujeme.

Není to bez problémů, ale dosud to nějak jde. Ale jak dlouho ještě? Myslím, že by se naše děti a vnoučata už měly chystat na to, aby časem v naší práci pokračovaly. Terezínská iniciativa by neměla zmizet vymizením první generace.

Přeji nám všem hodně zdraví a sil i do příštího období.

O hospodaření TI v roce 2014

Tamara Pavlíčková

Vážení přátelé, předkládám vám stručnou informaci o hospodaření TI v r. 2014.

Běžné náklady Terezínské iniciativy činily 714 000 Kč, což je o cca 145 000 Kč méně než v předešlém roce. Náklad na dopravu zájezdů českých škol do Památníku Terezin činil 1 009 000 Kč, tedy náklady celkem za rok 2014 činily 1 723 000 Kč.

Výnosy roku 2014 činily celkem 1 208 000 Kč, byly nižší než v roce 2013 zejména v důsledku menších příspěvků od soukromníků a organizací, nižších kurzových zisků, a hlavní roli hrál fakt, že jsme museli vrátit nevyčerpanou část dotace od Claims Conference v přepočtu 458 000 Kč. Od Ministerstva školství jsme získali grand v hodnotě 700 000 Kč a dále grand na vzdělávání od Nadačního fondu v hodnotě 175 000 Kč a grant na vzdělávání od Claims Conference v hodnotě 12 500 USD.

Rok 2014 končil tedy ztrátou 515 000 Kč.

Celkový přehled o hospodářském výsledku za rok 2014 TI z oficiálního výkazu zisků ztrát uvádí tabulka:

Název položky	Skutečnost Kč
Bankovní úroky a kurzové zisky	138 607
Dividendy	40 161
Vrácená dotace GG14	-458 220
Přijaté příspěvky	344 621
Přijaté dotace	1 142 965
CELKEM VÝNOSY	1 208 134
Spotřebované nákupy a služby	419 845
Osobní náklady	256 842
Doprava školy	1 008 960
Dary	37 322
CELKEM NÁKLADY	1 722 969
Výsledek hosp. po zdanění	-514 835

Tamara Pavlíčková

Olga Kolárová

Revizní komise TI za rok 2014

Kateřina Biglová,
zprávu na sněmu přečetla Olga Kolárová

Granty spravuje stejně jako v předchozím roce koordinátorka FŽO paní Dita Šnajdrová. Pouze grant na vzdělání je spravován Terezínskou iniciativou, jeho čerpání je průběžně kontrolováno.

Hospodářka, paní Tamara Pavlíčková, je v kontaktu s Ing. Taťanou Zoubkovou. Na základě jejich spolupráce lze konstatovat, že výchozí i konečná čísla účetnictví jsou v naprosté shodě, tedy zcela v pořádku.

Revizní komisi zbývá revidovat interní účetnictví, které precizně spravuje paní Marta Jodasová, což bylo kontrolou revizní komise potvrzeno.

V roce 2014 pracovali v revizní komisi tři lidé, což považujeme vzhledem k rozsahu práce za dostačující. Kontrolovány jsou veškeré doklady a výpisy v kanceláři Terezínské iniciativy, kde jsou k dispozici všechny potřebné doklady.

Děkuji spolupracovnícům za pečlivou celoroční spolupráci a Terezínské iniciativě přeji i nadále hodně úspěchů v působení ku prospěchu jejich členů.

Na sněmu fotografoval Michal Stránský

Květovaný kůň v Národním

Michaela Vidláková, foto archiv V. Flégla

Tedy ne v Národním divadle, tak vysoko Květovaný kůň zatím nevyskočil, ale v Národním muzeu, přesněji řečeno v malém sálku nové budovy Národního muzea, dříve Svobodné Evropy a ještě dříve sněmovny parlamentu. Tam jsem tedy představení Květovaného koně viděla letos na jaře v provedení Dismanova rozhlasového pěveckého souboru. Již na podzim 2014 ho uvedli v divadle Minor u příležitosti oslavy 80. výročí existence souboru. Květovaného koně občas zazpíval i Dětský sbor Brno, čas od času se objeví ukázky realizované ještě dalšími pěveckými skupinami. Knižně vyšel už v r. 1975 v nakladatelství Albatros.

Tak tedy – co je to ten Květovaný kůň? Autorem veselého i poetického pásma veršů, drobných her a dětských říkanek, které židovským dětem v terezínském ghettu přinášelo zábavu a nahrazovalo i učebnici, je Norbert Frýd. Abecedně uspořádané básně s časovými a výchovnými narážkami zhudebnil v Terezíně Karel Reiner.

Tentokrát představení zazpívaly a zahrály mladší děti z Dismanova souboru. Bylo to moc pěkné, živé, pestré, barevné, bezprostřední hra dětí na scéně – myslím, že je škoda, že Květovaný kůň je tak málo známý, dětem by určitě působil radost i dnes.

Těší mne, že se jeho uvedení na scénu ujal právě Dismannův soubor pod vedením manželů Václava a Zdeny Fléglových – vzpomeňte na slavnostní uvedení Brundibára v Terezíně v r. 1991, s jehož přípravou jim tehdy pomáhal jeden ze zakládajících členů Terezínské iniciativy, režisér Jiří Vrba. Tenkrát, kdo mohl, zpíval s sebou, kdo nemohl, utíral slzy. Ani později nikdy neodmítli, když jsme je potřebovali. A právě jim lze také vděčit za to, že se svět seznámil s Brundibárem. Manželé Fléglovi chtějí letos odejít z vedení souboru a bude vypsaná soutěž na nového vedoucího. V uvedení Květovaného koně tematicky blízkém někdejšímu uvedení Brundibára proto cítím tak trochu

symbolické loučení s jejich čtvrtstoletím práce se skvělým dětským souborem, který ale byl málem letos zrušen, neboť měl splynout pod společné vedení s jiným souborem. Tím by ovšem zanikla jeho jedinečnost. Jsem velice ráda, že TI byla jedním z nesčetných protestujících, kteří tomuto kroku bránili – a zabránili.

Jaro 1945 v českých zemích

K 70. výročí ukončení 2. světové války vydal Jiří Paedevět v nakladatelství Academia knihu s názvem „Krvavé finále“. Je to velice výstižný titul, neboť konec té hrůzné války byl opravdu krutý a odhalil všechny ty zřůdnosti, které se děly nejen na konci, ale v celém průběhu válečných let. Přesně podle Himmlerovy výzvy z 14. dubna 1945 „Kein Häftling darf lebend in die Hände des Feindes fallen“.

Toto úctyhodné dílo je výsledkem asi dlouhodobého bádání po archivech, kronikách, výpovědích svědků i ohledání míst činů. To všechno dokládá neuvěřitelné množství fotografií, map, rejstříků, přehledů a dokumentů. Autor své studie uspořádal přehledně do krajů, kde našel stopy a dějiště událostí z těch zločinných časů. Nechybí tu zprávy o židovských transportech, táborech i pochodech, hrobech i pohřebištích.

Na několika řádkách, které tu máme k dispozici, nemůžeme popsat vše, čím nás toto rozsáhlé a důkladných informací plné dílo doslova ohromuje; lze je jen vřele doporučit k bližšímu zkoumání a autorovi vyslovit upřímný dík a obdiv.

Eva Štichová

Jom ha-Šoa na pražském náměstí Míru

Na náměstí Míru fotografovali Viktorie Kučerová a Michal Stránský

Tradiční pietní shromáždění Jom ha-Šoa zahájila letos 16. dubna v Praze na náměstí Míru Tereza Štěpková a k mikrofonu, aby přečetla jména, přistoupila jako první Michaela Marksová, ministryně práce a sociálních věcí. Hned po ní přečetl jména zavražděných obětí holocaustu Gary Koren, velvyslanec Státu Izrael.

A pak už se střídali další lidé, kteří stáli často dlouhou frontu, než na ně přišla řada u mikrofonu. Občané, kterým není lhostejný současný rasismus a antisemitismus. Četli nejen česky a slovensky, ale také anglicky a německy.

mist

Michaela Marksová (foto M. S.)

Gary Koren (foto M. S.)

(foto M. S.)

(foto M. S.)

(foto M. S.)

(foto V. K.)

(foto V. K.)

Jom ha-Šoa v Pinkasově synagoze, v Brně, a v Kutné Hoře

V Pinkasově synagoze

Svíčky za zemřelé zapálil letos předseda pražské obce dr. Jan Munk. Vzácným hostem byl velvyslanec Státu Izrael J. E. Gary Koren. Hlavní slovo patřilo prof. Tomáši Radilovi.

Jména zavražděných četli tentokrát Petr a Jiřina Vackovi. Pietní akt byl zakončen modlitbou rabína Karola Sidona a zpěvem Hatikvy.

EF

V Brně

Na brněnském Moravském náměstí se letos konalo již podruhé. Iniciátorem a hlavním pořadatelem akce je Institut

Na brněnském Moravském náměstí se pietní shromáždění letos konalo již podruhé

Terezínské iniciativy, který v Brně ke spolupráci oslovil brněnskou Židovskou obec, pobočku Židovského muzea v Praze, která v Brně má své Oddělení pro vzdělávání a kulturu, a také Muzeum romské kultury. Zástupci všech těchto institucí, pozvaní hosté z řad představitelů města i samosprávy, kulturního a vzdělávacího sektoru a především široká veřejnost měli možnost v odpoledních hodinách přijít a přečíst jména těch, kteří byli násilně odvezeni a usmrceni.

Letošní ročník byl věnován tématu Návratů a nenávratů. Jaká byla očekávání a následný střet s realitou po návratu Židů a Romů „domů“? Může připomínání návratů vězňů z koncentračních táborů a ghatt pomoci porazit intoleranci v současné společnosti? To jsou otázky, které si organizátoři kladou. A nemalý zájem, který čtení jmen ve veřejném prostoru vzbudil, ukazuje, že právě takováto akce je součástí cesty k tolerantnímu a respektujícímu chování každého z nás.

Text i foto: Jitka Králová

V Kutné Hoře

Jména se četla na Palackého náměstí před Sankturinovským domem, v němž sídlí informační kancelář. Dvě pracovnice ITI měly všechno bezvadně připravené, listy se jmény i propagační materiál, ozvučení fungovalo, takže se přesně ve 14.00 hod. mohlo zahájit. Po úvodu promluvila a první skupinu jmen přečetla místostarostka Kutné Hory a náměstkyně středočeského hejtmána Ing. Zuzana Moravčíková.

Mezi těmi, kdo četli jména, byli i vychovatel a dvě děti z Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Děti z tohoto zařízení se účastnily i soutěže Návraty-nenávraty, kterou uspořádal ITI, a získaly v její výtvarné části druhou cenu. Samozřejmě četla jména i řada dalších lidí, ale nebylo jich příliš mnoho. A byli bohužel i lidé, kteří procházeli náměstím naprosto bez zájmu o to, co se tam právě děje.

DL

Na místo u mikrofonu čekali lidé trpělivě několik minut

Pochod dobré vůle – pochod proti antisemitismu

Michaela Vidláková, foto Jindřich Kimler

Hlavním heslem každoroční akce ICEJ (International Christian Embassy Jerusalem), která začíná pochodem proti antisemitismu a pokračuje kulturním odpolednem ve Valdštejnské zahradě, je: „K triumfu zla postačí, když slušní lidé nebudou dělat nic“ (Edmund Burke). Podobně jako to kdysi řekl jeden Žid jménem Jošua, známější ovšem pod jménem Ježíš: „Buďte dobří, ale nenechte se přemoci zlem.“

Bohužel, svět takové akce nepředělají, ale člověk přinejmenším doufá, že třeba aspoň pár lidí upozorní na nebezpečí vyplývající z iracionální xenofobní nenávisti. Že třeba aspoň pár lidí pochopí, že bojovat není nutno vždy jen vraždící zbraní, ale i kulturou a osvětou.

A tak i letos ICEJ objednalo nádherné jarní počasí, zvuky ze šofaru vydaly povel a pochod se vydal na cestu bývalým židovským městem, doprovázen zpěvem hebrejských písní, kterým dominoval zvučný hlas kantora Michala Foršta, vlály vlajky české, izraelské a německé (zúčastnila se velká skupina mladých Němců), nápisy hovořily o solidaritě s Izraelem. Průvod se zastavil na náměstí Jana Palacha, kde před Rudolfinem soubor Studánka z Police nad Metují zazpíval českou a izraelskou hymnu, a protože letošní akce blízce navazovala na Jom ha-Šoa, jejich zvonivě čistými hlasy ještě zazněla hymna z Terezína „Všecko jde“. Potom nastal okamžik velice symbolický – málo už zbývá těch, kdo přežili holocaust – a nadchází otázka řečená slovy básníka Petra Bezruče: „Kdo na moje místo, kdo zvedne můj štít?“ – Kdo vzpomene, kdo promluví za nás, až tu nebudem? A tak na vyvýšeném podiu stáli mladí lidé a přebírali z rukou těch, kteří prošli peklem Auschwitzu, hořící štafetu připomínající zavražděné děti, maminky, tatínky, babičky a dědečky

a všechny ostatní, kdo byli umučeni, zavražděni či padli v boji. Oni, mladí, teď na sebe berou povinnost pamatovat, nezapomínat a za nás svědčit o zlu jménem holocaust. A dbát, aby se již nic takového nestalo. Dokáží to? Doufejme...

Ve Valdštejnské zahradě po uvítání Veronikou Sedláčkovou a modlitbě zazpívané kantorem Forštem a po několika pozdravných proslovech z úst místopředsedy senátu Přemysla Sobotky,

ministra Daniela Hermana, JE velvyslance Izraele Garyho Korena a městského radního Jana Wolfa, vystoupilo jazzové duo Yinon Muallem a Guy Mintus (nevím, jak bych jejich hudbu definovala – pro sebe jsem to pojmenovala „tklivý jazz“). Následoval další pozdravný projev Gottfrieda Bühlera z Německa. Poté snad nejsilnější část programu – dramatické pásmo připravené Lenkou Sedláčkovou podle vzpomínkové knihy Eriky Bezdíčkové,

Dagmar Lieblová a Toman Brod při rozhovoru s moderátorkou Veronikou Sedláčkovou

kteřou ve věku 14 let oddělila jedna krutá selekce od maminky, aby ji již nikdy nespátřila. I v tom krásném jarním dnu přejde mráz po zádech. Pro uklidnění rozjitřené duše následovala hudba a krátký interview se dvěma pamětníky, Dr. Dagmar Lieblovou a Dr. Tomanem Brodem. Opět hudba, tentokrát zpěv žalmu v přednesu Jaroslavy Kretschmerové, a program uzavíral Dr. Mojmír Kallus, předseda ICEJ v ČR.

Po ukončení programu účastníci ještě postávali ve skupinkách, povídali si, vychutnávali pohoštění sklenkou vína či džusu a obloženými jednohubkami nebo malými nadýchanými koláčky, a užívali krásný jarní podvečer v parkové zahradě. Kdo chtěl, mohl ještě opsat verš z bible v rámci celosvětové akce Národy píší bibli, ty pak budou shromážděny a uloženy v Jeruzalémě.

Tak zase za rok, přijdete také? Zázitek je to pěkný!

Rozhovor s předsedou redakční rady časopisu Terezínská iniciativa

Irena Svatošová, foto Matěj Stránský

Rozhovor s PhDr. Michalem Stránským, který je dlouholetým předsedou redakční rady časopisu Terezínská iniciativa, proběhl v přátelské atmosféře v Praze, v den 25. výročí sametové revoluce, tedy 17. listopadu 2014.

Jako výraznou osobnost, jež 20 let působí v předsednictvu Terezínské iniciativy a v jejím stejnojmenném časopise, mi ho doporučili předsedkyně TI PhDr. Dagmar Lieblová a místopředseda TI Ing. Jaroslav Kraus.

PhDr. Michal Stránský se stal členem TI v roce 1994. Patří k tzv. druhé generaci členů TI, jako všichni, kteří se narodili po válce.

V redakční radě působí od začátku svého členství. K novinářině měl vždy blízko, vystudoval totiž Fakultu žurnalistiky Univerzity Karlovy a celý profesní život se věnoval této problematice. Podle jeho vlastních slov je redakční a ediční činnost v Terezínské iniciativě zároveň i jeho koníčkem.

Pro začátek bych se Vás chtěla zeptat, jste členem TI?

Ano, samozřejmě.

Jste členem TI od jejího vzniku, tedy od roku 1990?

Ne. Já jsem do TI vstoupil v roce 1994. Jednou mi maminka řekla: „V Terezínské iniciativě pracuje málo *mladých lidí*, neměl bys zájem?“ A protože jsem „hodný syn“, tak jsem maminku poslechl.

Jak jste se dostal k působení v časopise TI?

Nechtěl jsem být pouze pasivním členem sdružení, a tak jsem nabídl dlouhodobé zkušenosti ze svého oboru. V té době existovalo již pět čísel časopisu. První číslo, na kterém jsem se podílel jako předseda redakční rady, bylo č. 6 (listopad 1994). Poslední číslo, které dosud vyšlo, je č. 72, z listopadu 2014.

Od začátku jsem měl jasnou koncepci, jak by podobný časopis měl vypadat.

Nechtěl jste být tedy členem pasivním, ale naopak aktivním?

Ano, rozhodně. Navíc nabízená práce s časopisem mi vyhovovala.

U samotného zrodu časopisu v roce 1990 jste tedy nebyl?

Ne, nebyl.

Kdo byli tedy autoři prvních článků?

V redakční radě před mým působením pracovali Miroslav Kárný, Jiří Kotouč, Jaroslav Kraus, Hanuš Orlický a Jiří Steiner. Předsedou Terezínské iniciativy byl tehdy Hanuš Schimmlerling a místopředsedou byl Miroslav Kárný.

V současnosti působíte jako předseda redakční rady?

Ano, od 6. čísla. V současnosti jsem už jediný, kdo z té doby v redakční radě zůstal. Jsem tedy nejstarším členem co do délky působení v redakční radě, ale zároveň nejmladší věkem.

Kdo další v současné době tvoří redakční radu?

V současné době je nás pět. S Evou Fantovou jsme z druhé generace, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová a Michaela Vidláková zažily holocaust na vlastní kůži.

Jak často se scházíte s kolegy z redakce?

My se v podstatě scházíme na schůzích předsednictva a výkonného výboru, jejichž jsme současně členy. Takže jsme ve styku jednou za 14 dní. Navíc redakční radu svolávám nejméně jednou, vždy před vydáním každého čísla.

Časopis vychází 4–5x ročně, nemýlím-li se, bylo tomu tak vždy?

Periodicita časopisu se zvyšuje, v posledních několika letech se nám daří vydávat časopis 5x ročně. Mým přáním je, abychom byli dvouměsíčník, ale to je zřejmě zatím neuskutečnitelné. Uvědomte si, že já (67 let) jsem v redakční radě nejmladší, náš věkový průměr je 78 let.

Mohl byste popsat témata? Slouží časopis pouze jako informativní periodikum pro bývalé vězně?

Náš časopis rozhodně není zpravodaj ani věstník. Reaguje na současné dění, témata nejsou nikým a ničím daná. Samozřejmě se především zabýváme pro nás důležitými událostmi. Na stránkách však naleznete i recenze knih, divadelních představení a koncertů i dalších kulturních událostí. Stejně tak jako rozhovory se zajímavými lidmi, fejetony a další žurnalistické žánry. Časopis je v podstatě taková kronika Terezínské iniciativy. Vše důležité, v podstatě veškeré informace ze života sdružení, naleznete v časopise.

Všimla jsem si, že se v časopise pravidelně objevují výtvarné práce dětí či studentů, kteří navštívili Terezín. Mohl byste mi o tom povědět něco konkrétnějšího?

TI, žel, supluje v oblasti vzdělávání MŠMT. TI podporuje a hradí návštěvy studentů a dětí v Terezíně. Platí jim dopravu a ubytování. Učitelé dbají na to, aby na nové poznání děti nějak reagovaly. Památník Terezín poté pořádá různé literární a výtvarné soutěže. Z těchto prací si vybíráme něco zajímavého a publikujeme v časopise.

Jakým způsobem je časopis distribuován?

Členům TI je zasílán poštou, příp. elektronicky. Široké veřejnosti není určen, není v distribuční síti.

Kdo je vydavatelem a kým je časopis financován?

Vydavatelem je Tereziánská iniciativa, která jeho chod financuje.

Máte přehled o tom, kolik máte čtenářů?

Ze začátku byl náklad 1500 výtisků, dnes 800. Nižší náklad souvisí s přirozeným úbytkem členů TI. Toto množství však není úplně vypovídající, neboť jeden výtisk čte většinou celá rodina.

Co se týče spolupráce se čtenáři, jak probíhá? Mám na mysli vaši pravidelnou rubriku s názvem Výzvy – Informace – Vzkazy – Prosby?

Příspěvky dostáváme poštou, e-mailem, jak to komu vyhovuje.

Kdo se podílí např. na grafických úpravách?

Graficky časopis edituji sám. Vymyslím si lámání, udělám maketu, kterou technicky zpracují v DTP studiu. Časopis je tak připraven v elektronické podobě, a pak následuje tiskárna.

Podílí se na chodu časopisu i ostatní „aktivní“ členové Tereziánské iniciativy, psaní článků atd.?

Samozřejmě, není dáno, že by do časopisu přispívali pouze členové redakční rady a předsednictva. Častokrát nám pišou lidé, protože je cosi zaujme, chtějí se k něčemu vyjádřit, atd. V tomto směru jsme velmi otevřený časopis.

Čerpáte témata ze zahraničí, překládáte články, inspirují vás? Mě osobně zaujal článek ze srpnového čísla 71. Název článku byl Proč se Židé obávají? Článek byl původně otištěn v americkém časopisu Times.

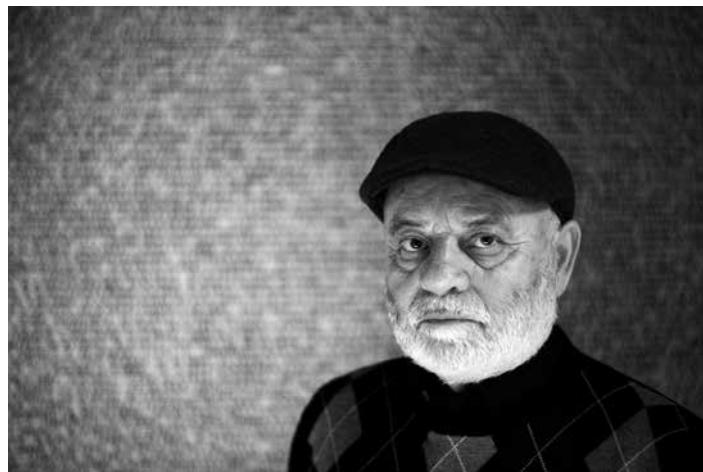
Snažíme se být aktivní a internet není pro nás neznámý.

Mohl byste mi popsat, jakým způsobem došlo ke změně loga časopisu v roce 1998?

Původní logo byla kresba pí Helgy Hoškové. Od 13. čísla (červen 1998) užíváme nové logo, které tvoří jen písmo. O změnu loga se zasloužil p. Jiří Kotouč (tehdejší člen redakční rady), který přinesl návrh od svého přítele, jehož jméno jsem už zapomněl. Redakční radě se nové logo líbilo a jednomyslně odsouhlasila a doporučila jeho používání.

Jak se časopis za těch 20 let změnil vizuálně/graficky?

Od 13. čísla má časopis „nové“ logo, od 21. čísla (březen 2002) má dvoubarevnou obálku, od 27. čísla (březen 2004) je tištěn na křídovém papíře, od 55. čísla (květen 2011) je logo v „negativu“ v barevném poli. Vždycky jsem byl přesvědčen, že obrazová část časopisu je stejně důležitá jako literární. Na křídovém papíře vycházejí fotografie daleko lépe. Věřím, že

je vidět, že časopis za 20 let mého působení změnil svou tvář a snad k lepšímu. Konec konců jde o běžný a normální vývoj.

Dokázal byste popsat, když tedy bilancujeme, máme 25. výročí, jak se časopis změnil?

To musíte posoudit sama. Snad je nějaká změna od vydání prvního čísla patrná.

Spolupracujete nějakým způsobem s tzv. třetí generací?

Spolupracujeme s každým, kdo má zájem. Bez ohledu na věk.

Spolupracuje časopis se zahraničními organizacemi svou činností blízkými Tereziánské iniciativě, mám na mysli např. Beit Terezin?

Jednu dobu jsme dostávali z Beit Terezin jejich časopis a my jsme jim posílali ten náš. Vyměňovali jsme si tak informace a ani nevím, proč to ustalo.

Takže v současné době již nemáte žádný kontakt?

Jako redakční rada ne.

Mají zájem o časopis i členové TI žijící v zahraničí?

Určitě, často nám přispívají naši členové žijící v zahraničí, vyjadřují se k leccemu. Mají zájem vědět o tom, co se u nás děje.

Přemýšleli jste někdy, že budete členy TI informovat jiným způsobem než tištěným časopisem?

Nezapomínejte, že naši čtenáři jsou lidé v pokročilém věku, většinou nepoužívají PC. My máme opravdu specifickou skupinu čtenářů.

Kdo však má zájem, může si Tereziánskou iniciativu přečíst v elektronické podobě na webu. Bývá tam často dřív, než ji čtenáři dostanou v tištěné podobě.

Vize fungování časopisu do budoucna, myslíte si, že do budoucna se na chodu TI, časopisu bude podílet třetí generace členů?

To je otevřená a velká otázka. Ale proč ne? ►

Dejme tomu, že u vás se do dění okolo časopisu zapojila celá rodina?

Dá se říci, že ano.

Časopisu věnujete spoustu času, a bylo tomu tak i při vašem zaměstnání, to je obdivuhodné.

Musím říct, že mě práce kolem časopisu baví. Velice si vážím toho, že mám důvěru předsednictva. Doufám, že jsou s výsledkem mé práce spokojeni.

Spolupracoval jste s jednou z nejnvýraznějších postav TI s panem Miroslavem Kárným?

Ano, spolupracoval. Pan Kárný byl do roku 2001 členem redakční rady. Zejména zpočátku mého působení v TI byla naše spolupráce velmi intenzivní.

Děkuji vám za rozhovor a přeji redakční radě i časopisu mnoho úspěchu v další činnosti.

„Je život lidský jako strom...“

Michaela Vidláková, foto Z. Krumpholcová

Před rokem uspořádala městská čtvrť Praha Suchdol vzpomínkový podvečer u příležitosti udělení čestného občanství Arturovi Radvanskému. Ve zdůvodnění stálo:

Artur Radvanský byl zatčen spolu se svým otcem již v r. 1939 za převádění uprchlíků z protektorátu do Polska, prošel koncentračními tábory Buchenwald, Ravensbrück, Sachsenhausen, Auschwitz, Mauthausen a Ebensee. Po roce 1989 se aktivně věnoval besedám jak v českých, tak především německých školách. S dětmi a studenty besedoval o tom, co zažil v nacistických koncentracích, o nutnosti usmíření a především o odpovědnosti mladé generace, aby se holocaust a podobné důsledky extremistických ideologií neopakovaly. Touto svou praktickou aktivitou významně přispěl k česko-německému smíření. V r. 2006 vydal ve spolupráci s Aktion Sühnezeichen Friedensdienste z Berlína knihu vzpomínek „A přece jsem přežil“ s podtitulem – vyprávění člověka, který si zachoval lásku k lidem.

Tehdy navrhl jeho zeť, manžel Arturovy dcery Aničky, že by bylo pěkné, kdyby byly čestným občanům na památku vysazeny v Suchdole stromy. Starostovi Suchdola panu Petru Hejlovi se tato myšlenka velmi zalíbila, a líbila se zřejmě i dalším zastupitelům, protože od hl. m. Prahy získali pro tento účel pozemek na založení a postupné vysazení suchdolského sadu, jehož prvních pět stromů bylo 22. 4. 2015 slavnostně zasazeno. Slavnostní bylo i počasí, a tak se sešlo i pár

desítek místních a návštěvníků, jámy s podpěrou i stromky už byly připraveny na svých místech a o každém z dosavadních pěti čestných občanů

pronesl někdo z jejich blízkých, kamarádů nebo žáků nějakou pěknou vzpomínku. Dětský sbor suchdolské školy pak připojil u každého stromku lidovou písničku: jabloňce zazpívali „Červené jablůčko“, druhé pak „Když jsem šel z Hradišťan“, hruštičce „Stojí hruška“, třešničce „Čerešničky, čerešničky“. Potom se u každého stromku ujal lopaty někdo z blízkých, u Arturova stromu jeho syn Jirka, jinak docent v jedné z pražských nemocnic, a spolu se starostou jámu zasypali a upravili talíř na zalévání. Všechny stromečky pak ihned dostaly z přistavené cisterny první vláhu. Stromky mají stále připomínat výzvu mladým k následování příkladu, práce, kumštu a činů těch, kteří se významným způsobem v životě nějak záslužně uplatnili.

Mezi nově zasazenými stromky poroste tedy i mladá jabloňka a vedle ní tabulka se jménem Artura Radvanského.

Svědectví terezínských zdí

Michal Stránský

V Českém centru v Praze se koná v současnosti výstava fotografické práce Richarda Homoly. Snímky zachycují stopy, vzkazy, kresby a různé nápisy, které na zdech terezínských budov zanechaly ruce někdejších vězňů ghetta.

Pro tuto výstavu vybral autor část fotografického souboru. Jde asi o 300 fotografií. Práce jsou snímány technikou velkoformátové černobílé fotografie, soubor je pak kopírován formou kontaktních kopií na klasickém fotografickém papíru.

O autorovi a jeho práci jsme už v našem časopise psali a otiskli i několik jeho fotografií. (Viz TI č. 70, str. 20 a TI č. 71, str. 7).

Výstava potrvá v Českém centru Praha, Rytířská 31, Praha 1, do 16. května 2015.

← Terezín, č. p. 66

Dům v ulici 28. října č. p. 66 (Q 404) byl 9. července 1942 převzat do správy ghetta. Kapacita domu byla odhadnuta na 55 osob. Kromě skladu kufrů a prostoru na sušení prádla se na půdě domu nacházela od září 1943 i mansarda č. 42, ve které na 9,4 m² bydleli 3 neznámí vězni. V domě byla v letech 1942–1943 zřízena karanténní stanice pro zavšivené osoby a v dvorním traktu domu se nacházela klempířská a kamnářská dílna. V prosinci 1943 žilo v domě 109 osob. V roce 1945 byli v domě ubytováni přesčepní muži.

↓ Terezín, č. p. 24

Dům v Dlouhé ulici 24 (L 237) byl převzat do správy Rady starších v Terezíně dne 5. července 1942. O týden později po provedených úpravách byl obydlen vězni ghetta. Vedoucím domova se stal Paul Epstein (1875–1943, Terezín). Druhým vedoucím domova byl ustanoven Karel Spitz. Kapacita domu byla Radou starších odhadnuta na 73 osob.

Naše 20. století

Text podle letáků Vzdělávacího a kulturního centra ŽMP zpracoval Michal Stránský.
Foto Matouš Bičák, Michal Stránský

Eva Smolková a Helga Hošková

(foto M. B.)

Nedělní podvečerní diskuse, které zahájilo Vzdělávací a kulturní centrum ŽMP v září minulého roku, pokračovaly v lednu povídáním s Eva Keulemansovou-Smolkovou (ročník 1927) a Helgou Weissovou-Hoškovou (ročník 1929).

Eva Smolková prošla během holocaustu Terezínem, Osvětimí, Hamburkem a Bergen-Belsenem, kde se dočkala osvobození.

Krátce po válce se Eva rozhodla pokračovat ve studiu a nastoupila na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, kde začala studovat chemii. V průběhu studia se zaměřila na analytickou chemii a postupně se stala jedním z předních světových odborníků v oblasti chromatografie. Ve svém oboru je stále aktivní a dodnes je zvána na četné mezinárodní konference.

Helga Hošková byla s maminkou a tatínkem v roce 1941 deportována jedním z prvních transportů do Terezína, kde byla ubytována v dětském domově L 410. Tatínka umístěného v mužských kasárnách měla Helga zpočátku možnost kontaktovat pouze prostřednictvím tajných dopisů. Poté, co mu poslala malou idylickou kresbu, jí otec vzkázal: „Maluj, co vidíš!“ Helga se jeho radou řídila, a tak vznikl významný soubor jejích kreseb dokumentujících život terezínských vězňů. Po Terezínu následovala Osvětim, Freiberg a Mauthausen, kde se Helga a její matka dočkaly osvobození. Otec nepřežil.

Po válce studovala Helga na Umělecko-průmyslové škole v Praze. Rok 1965 jí přinesl výjimečnou možnost stipendijního pobytu v Izraeli. Namalovala cyklus „Putování po svaté zemi“. Další plány skončily invazí sovětských vojsk v srpnu 1968. Helga přijala místo na Lidové škole umění, kde učila až do odchodu do důchodu.

V roce 2012 vyšel její deník z let 1938 až 1945, obsahující zejména texty a kresby, které přečkaly válku v úkrytu jedné ze zdí terezínských kasáren. Deník byl přeložen do celé řady jazyků.

V únoru pokračovaly diskuse s dvojicí Edita Kosinová a Doris Grozdanovičová.

Edita Kosinová, rozená Spieglerová (ročník 1921), se narodila v Brně. Její otec Leopold zde vlastnil karosárnu a obchod s autodíly. Stal se také prvním zástupcem firem Mercedes a Opel v moravské metropoli. Jezdil závody do vrchu, závodil na kole a finančně přispěl na stavbu Brněnského velodromu. Spieglerovi pařili mezi brněnské asimilované židovské rodiny. V roce 1930 se přihlásili k německé národnosti, ale jak Edita, tak její bratr navštěvovali i české školy.

V prosinci 1941 byli Spieglerovi mezi prvními brněnskými Židy, kteří byli deportováni do Terezína. Edita okamžitě po příjezdu začala lékařům vypomáhat v provizorních podmínkách s ošetřováním starých a nemocných. Později pomáhala na infekčním oddělení, kde se denně stýkala s pacienty nakaženými tyfem.

Osvobození se dočkala v Terezíně, ale během pomoci tzv. evakuačním transportům se nakazila skvrnitým tyfem, kterému málem podlehla.

Když se Edita po rekonvalescenci vrátila do Brna, zjistila, že pro údajnou germanizační činnost svého otce nemá nárok na navrácení rodinného majetku a československé občanství jí bylo uděleno jen pod podmínkou, že vstoupí do komunistické strany.

Roku 1948 se provdala za Cyrila Kosinu. Přestěhovali se spolu do Prahy, kde Edita pracovala jako zdravotní sestra až do své penze.

Doris Grozdanovičová, rozená Schimmerlingová, se narodila v Jihlavě v roce 1926. V šesti letech se s rodinou přestěhovala do Brna, kde chodila do německých a českých škol. Když vešla v roce 1940 v platnost vyhláška, že Židé nesmějí napříště navštěvovat už ani české školy, měla štěstí, protože jediné židovské gymnázium bylo právě v Brně. Tam také navštěvovala sionistický sportovní klub Makabi Hacair. Již v lednu 1942 byla i s rodiči odeslána do Terezína, kde v únoru 1944 její maminka zemřela. Tatínek musel spolu s jejím starším bratrem nastoupit transport do Osvětimi.

Na rozdíl od obou rodičů bratr válku přežil a s Doris se vrátili do Brna. Po maturitě se přihlásila na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity, obor angličtina-filozofie. Hned v prvním ročníku odjela na stipendium do Dánska. Odtud se jí pak podařilo dostat do Anglie k tetě, která byla, kromě bratra, její jedinou příbuznou. V Anglii ale strávila jen tři měsíce a vrátila se zpět do Československa. Když v roce 1950 dokončila studium, odešla pracovat do Prahy na tiskové oddělení Ministerstva zahraničí.

Brzy však vzhledem ke špatnému kádrovému posudku dostala výpověď a pracovala pak jako korektorka v tiskárně. Později byla zaměstnána v nakladatelství Československý spisovatel jako redaktorka a překládala z němčiny a angličtiny.

Doris Grozdanovičová

(foto M. B.)

Kromě překladů, jimž se věnuje dodnes, je Doris Grozdanovičová aktivní členkou Terezínské iniciativy a výkonnou redaktorkou jejího časopisu. Často jezdí do Terezína, kde mívá besedy pro české i zahraniční studenty.

Dagmar Lieblová

(foto M. S.)

V polovině března se ve VKC ŽMP sešly dvě někdejší učitelky, Dagmar Lieblová (ročník 1929) a Eva Štichová (ročník 1927).

Dagmar Lieblová se narodila v Kutné Hoře, kde prožila dětství jako dcera lékaře uprostřed široké rodiny. Školu mohla navštěvovat pouze do páté třídy. V červnu 1942

musela Dagmar s oběma rodiči a mladší sestrou nastoupit transport do Terezína. Ve srovnání s dalšími koncentračními tábory, kterými Dagmar prošla, vzpomíná na terezínské ghetto jako na přijatelnější prostředí. V Terezíně zpívala Dagmar mj. v opeře Brundibár, docházela na výuku a účastnila se tamějšího kulturního života. Zde se také seznámila se svou přítelkyní Dášou, s níž prožila bok po boku celou válku.

V prosinci 1943, kdy bylo Dagmar 14 let, následoval transport z Terezína do Osvětimi, do tzv. rodinného tábora. Zde byli zavražděni její rodiče i sestra Rita a sama Dagmar unikla smrti pouze díky administrativní chybě. Byla mylně považována za starší, a tak byla vybrána do dalšího transportu na nucené práce v Hamburku. Z Hamburku odjela Dagmar Lieblová na jaře 1945 do Bergen-Belsenu, kde se dočkala osvobození britskou armádou.

Poválečnou adaptaci jí pomohl přestát delší pobyt v sanatoriu a především pomoc bývalé hospodyně Fanyanky, která měla s celou rodinou velice blízké vztahy. Po válce vystudovala Dagmar Lieblová němčinu a češtinu na Filozofické fakultě v Praze a později pracovala jako učitelka.

Dosud přednáší mladší generaci o svých válečných zkušenostech a zasazuje se o připomínání holocaustu. Je předsedkyní Terezínské iniciativy, na jejímž založení se také podílela.

Eva Štichová

(foto M. S.)

Eva Štichová se narodila v Novém Bohumíně, ale záhy se celá její rodina přestěhovala do Prahy. Evina maminka udržovala košer domácnost a na vysoké svátky chodila celá rodina do synagogy.

Brzy se Eva setkala s ilegálním Rudým právem a s odbojem, ve kterém se nadále angažovala. Povolání k transportu obdržela v září roku 1942. Do Terezína odjela sama, přestože se její otec dobrovolně hlásil s celou rodinou, aby mohli nastoupit s ní a zůstat tak všichni pohromadě.

V Terezíně bydlela Eva v dívčím domově na L410 a pracovala v zahradnictví. Nadále se účastnila ilegální činnosti a pomoci potřebným. Později byla přerazena k Friedl

Dicker-Brandejsově, které pomáhala s výukou výtvarné výchovy. Přípravovala pomůcky, nadepisovala výkresy, ale také je schovávala. V říjnu 1944 byla Eva deportována do Osvětimi. Přestože trpěla těžkým zánětem středního ucha, nastoupila po několika dnech do transportu do Freibergu. Zde pracovala v továrně na výrobu křídel k proudovým stíhačkám. Když se přiblížila fronta, měla být Eva odvezena s ostatními do Flossenbürgu, ale ten byl obsazen americkou

armádou, dřív než tam transport z Freibergu stačil dojet. Celý transport proto skončil v Mauthausenu, kde se stále těžce nemocná Eva dočkala 5. května 1945 osvobození.

Do Prahy se vrátila 19. května. Z Eviny rodiny přežila pouze její sestra, která posléze emigrovala do Spojených států. Krátce po válce se Eva provdala za Zdeňka Šticha, který byl také vězněn v Mauthausenu, a přihlásila se na učitelský ústav. Až do své penze pracovala jako učitelka.

S Terezínem do světa

Hrajeme naplno, chceme rozehrát každou lidskou strunu

Věty, svědectví, emoce. Světlo, tma. Tato slova shrnují amatérské divadelní představení v podání deseti nadšených studentů Gymnázia Jana Nerudy pod vedením dvou zapálených profesorů - Aleny Pláškové a Davida Brochota, francouzské režisérky Sophie Knittl a jejího manžela Thierryho. Náš divadelní projev měl provést obecenstvo strastiplnou cestou Terezínského gheta očima dítěte. Měli bychom také zmínit, že představení původně nevzniklo pro českého diváka. Bylo sestaveno ve francouzštině pro studentskou historickou konferenci „Sentiers de la Mémoire“, která se konala v normandském městečku Coutances, kam náš skromný divadelní sbor na konci února tohoto roku zavítal.

Týden v Normandii, týden památky

Majestátní katedrála, roztomilé trhy s květinami, vůně čerstvého pečiva a ranní kávy, usměvaví lidé... Člověk by opravdu neřekl, že toto malé městečko na západním cípu Francie bylo v roce 1944 kompletně rozbombardováno nacistickým vojskem. Možná právě proto se v Coutances co dva roky organizuje týden památky obětí genocidy, a to nejen té židovské. My jsme měli to štěstí také přispět svým dílem. A proč jsme si vybrali tuto formu? Divadlo dává velký prostor emocím, které jsou s tématem holocaustu úzce spjaty a které jsme chtěli předat divákům. Nejspíš se tedy nikdo nedivil, že nám během i po představení tekly slzy. Chtěli jsme uctít památku zesnulých i přeživších a to se nám, doufáme, povedlo. I přes smutek jsme si z pobytu odnesli pocity naděje a optimismu.

Nezapomenutelná setkání s přeživšími

Přenést na diváka a zvětšit strach, hrůzu z války, z transportu, těžký život v Terezíně, absurditu nacistické ideologie, utrpení milionů lidí způsobené lidskou nevědomostí, zaslepením a bezcitností, byla pro nás všechny obrovská výzva. Skrze naše představení jsme však kromě silného emočního zážitku chtěli předat kus české a zároveň i světové historie. Naše hra byla prokládána autentickými videi z ghetta či nacistické okupace Čech.

Jak nám ukázala paní Lieblová, usměvavá a optimistická dáma, se kterou jsme měli tu čest se sejt a poslouchat její osobní vyprávění o nelehkém životě v Terezíně a Osvětimi, člověk ale i v těchto chvílích musí umět ŽÍT. Chtěli jsme i nenechat zapomenutými ty prožité chvíle, dát prostor kultuře, hudbě, umění, dětským snům a jejich fantazii.

Pokud naše představení bylo prospěšné pouze jedné věci, tak minimálně té, že deset českých studentů si uvědomilo onu strašlivou historii Terezína. Toto poselství se budeme snažit co nejvíce předat svému okolí. Díky paní Lieblové a dalším zajímavým osobnostem, jejichž nelehké a obdivuhodné příběhy jsme vyslechli na našem výletě v Normandii, jsme se přiučili opravdu mnoha věcem. Stali se pro nás příkladem odvahy a životního optimismu. Kéž by se z jejich příběhů mohly jako my poučit i miliony našich vrstevníků po celém světě a neopakovat fatální chyby, kterých se člověk po celé lidské dějiny dopouští...

Žofie Klenerová a kol.

Jsem žid a zdrav

Anna Lorencová

Stímto rčením jsem se poprvé setkala v roce 1997, kdy v Praze přednášel pan profesor Jan Wiener, který tehdy přijel do Prahy ze Spojených států a představil se posluchačům svým jménem, které doplnil právě touto větičkou.

Pan profesor byl skromný člověk, ubytoval se v malém pokojíku Masarykovy koleje, kde nám také poskytl

rozhovor. Předpokládám, že právě při této návštěvě pana profesora s ním natočil Pavel Štingl dokumentární film „Čtyři páry bot“.

Nyní použily tuto větu Tamara Moyzes, spisovatelka Irena Dousková a Irena Kalhousová jako titul besedy, kterou upřádaly v podvečer 21. dubna v přízemní hale Veletržního paláce.

Obsahem besedy bylo téma spolužití obyvatel jednoho státu, které posléze vyústilo v otázku soužití českých židů s ostatními skupinami obyvatel.

V první části diskutovaly autorky a pořadatelky mezi sebou, později se sporadicky účastnili i někteří z posluchačů.

Bylo to velmi zajímavé a poučné setkání.

Happening – Pamatuj! 2015

(Ze zprávy pro tisk)

Marek Šlechta, komentář Michaela Vidláková

8. 3. 2015 se na dvaceti místech v ČR sešli zpěváci, básníci a studenti, aby z jejich úst zazněly 3 písně, jež měli před 71 lety na rtech mnozí z 3792 vězňů z tzv. Terezínského rodinného tábora v koncentračním táboře Osvětim-Birkenau, když šli na smrt do plynových komor: Hatikvu (tehdy symbolická hebrejská píseň, dnes Izraelská státní hymna), Kde domov můj a Š'ma Jisrael (vyznání víry).

Letošní Happening PAMATUJ! 2015 byl pořádán už třetím rokem. Zpěváci, básníci nebo studenti z více než čtyřiceti hudebních souborů nebo komunit se sešli na dvaceti místech. Praha - Křižovnické náměstí, Praha – Staroměstské náměstí, Ostrava, Sokolov, Úvaly, Orlová, Šumperk, Jindřichův Hradec, Soběslav, Jihlava, Tábor, Nový Jičín, Kladno, Lysá nad Labem, Poděbrady, Pelhřimov, Český Brod, Brandýs nad Labem, Luže u Skutče, Staňkov.

Na většině míst po 3 písních následoval ještě další program navazující na téma happeningu. Letošní ročník happeningu zaznamenal zahájení nové „poetické sekce“ a částečně i tzv. „školní sekce“, která je charakteristická tím, že se při ní nemusí zpívat ony tři zmíněné písně, protože ne každá škola disponuje vokálním souborem. To ovšem není důvod, proč by se tato událost neměla připomínat i zde, proto zde při vzpomínkové akci pouze přečtou texty těchto písní.

Praze se konal happening na dvou místech: Od 17:00 hod. zpíval vokální soubor Máta na Křižovnickém náměstí, od 18:30 hod. pak na Staroměstském náměstí vystoupili společně zpěváci ze souborů Naši pěvci, PSPU, Máta, Geshem a několik samostatných zpěváků. Po odzpívání tří základních písní pokračoval program čtením poezie i prózy s tematikou happeningu od současných autorů. Až na výjimky četli své texty většinou jejich autoři osobně, zúčastnili se Kamil Marcel Hodáček, Luciana Klobušovská, Markéta Hlasivcová, Olga Nytrová, Marek Šlechta, Marek Řezanka, Petr Payne. Celý program moderoval a některé básně přednášel Petr Izák František Nejedlý. Vážíme si i účasti paní Dr. Michaely Vidlákové z Terezínské iniciativy, která sama v dětství prožila hrůzu koncentračních táborů.

A proč pořádáme tento Happening? Na památku vyvraždění tzv. Terezínského rodinného tábora v březnu a červenci 1944, kdy počet obětí této největší hromadné vraždy československých občanů přesáhl 10 000 nevinných lidí, kteří se provinili tím, že se narodili jako Židé.

Teprve tehdy, až se pravdivě vyrovnáme s tragickými událostmi naší minulosti, může dojít k dalšímu vývoji společnosti, jinak zůstaneme v patologickém stavu ignorance až popírání holocaustu a v zajetí začarovaných kruhů extremismů od neonacismu, komunismu, neofašismu atd.

Happening PAMATUJ! oslovuje velkou mlčící většinu, aby se naše mlčení nestalo osudným jako v minulosti!

Marek Šlechta, certifikovaný lektor o holocaustu a antisemitismu, vedoucí Mezinárodní A Cappella skupiny LET'S GO!,
marek.sle@seznam.cz,
www.geshem.cz

I letos, jako už v předchozích letech, jsem se happeningu zúčastnila také. Ta zvláštní atmosféra večerní Prahy dodávala písním na působivost, zněly naléhavě a výmluvně.

Potom ještě zazněly obsahově neméně silné básně. Báseň nelze popsat, to se musí slyšet (nebo aspoň číst). Opravdu stálo za to je slyšet právě v té setmělé atmosféře Prahy s bludičkami tisíců lamp a světel. Jakoby se v tu chvíli duše živých setkávaly s dušemi těch povražděných a říkaly jim Pamatujte!

Chvála Ezry

Kdysi jsem našla na půdě staré venkovské chalupy sešit, ve kterém byla sepsána ujednání mezi majitelem toho domku a jeho otcem, který u něj žil na výměnku. Začela jsem se.

S údivem a politováním jsem se dovídala o přesném a strohém výčtu všech povinností a nároků účastníků smlouvy.

Jak ubohé a ponižující muselo být postavení výminkáře – starého člověka, který po celoživotní práci byl odkázán na milosrdenství či nemilosrdenství rodiny bez jakékoli možnosti vymanit se ze závislosti na ní.

Proč o tom píší? Porovnávám svou situaci seniora, který může prožívat své stáří s klidem a sebevědomím, s pocitem bezpečí, což je mi dopřáno zásluhou naší organizace Ezra. Té bych tu chtěla vyjádřit svůj dík a vděčnost. Její výborné spolupracovnice vykonávají svou službu s vlídnou ochotou, spolehlivou přesností a pečlivostí, aby vyhověly potřebám svých klientů. Díky jejich pomoci je člověk zbaven starostí a úzkosti, a není tudíž zcela závislý na nynějších „sendvičových“ rodinách.

A na to zde chci upozornit a poděkovat. Ať dále vzkvétá náš dobrodinec – Ezra!

Eva Štichová

Z místa setkávání přeživších je moderní vzdělávací institucí

Jaroslav Balvín

Kromě výročí sedmdesáti let od osvobození Terezína si letos v Izraeli připomínají čtyřicet let existence tamního památníku ghetta Bejt Terezín.

Židé, kteří přežili ghetto, začali uvažovat o založení Bejt Terezín (v hebrejštině Terezínský dům) v padesátých letech. Neformální sdružení oficalizovali pro úřady v šedesátých letech a o dekádu později byl památník konečně postaven, a to v kibucu Giv'at Chajim Ichud v severní části země, kde tehdy stále ještě žila řada Židů československého původu. Ruth Bobek, která pracuje v Bejt Terezín jako dobrovolnice, je sama jednou z přeživších ghetta a pamětnicí jejich prvních setkání. „Jezdilo opravdu spoustu lidí a ze začátku bylo jedno shromáždění hezčí než druhé. Bylo moc vzrušující se setkat, i když jsme nebyli blízcí přátelé, existovalo mezi námi něco, co nás spojovalo.“

Ve vedení instituce se nejprve vystřídal členky kibucu původem z Československa, resp. bývalé vězenkyně ghetta Pinda Shefa a Alisah Shiller. Představitel druhé generace přeživších Odeda Bredu vystřídala před několika měsíci Izraelka Tami Kinberg. Absence zátěže holocaustu v její rodině symbolicky dokončila postupný přerod Bejt Terezín z místa setkávání přeživších ve vzdělávací instituci. V jejím sídle v současnosti pracuje šest lidí, někteří z nich přitom jako dobrovolníci. Kromě toho Bejt Terezín volně spolupracuje s dětskými lektory, poradci, historiky, umělci a dalšími odborníky. Kinberg říká, že sem přichází okolo 18 000 návštěvníků ročně. Většinu z nich tvoří školní skupiny, které se podobně vypravují také do Památníku obětí a hrdinů holocaustu Jad Vašem v Jeruzalémě, a to většinou okolo Jom ha-Šoa neboli Dne památky na šoa a hrdinství na přelomu dubna a května. Dnes, během slunného dne na počátku března, ovšem v Bejt Terezín tráví dopoledne skupina seniorů, z nichž někteří jsou přeživší holocaust. Mají právě po přednášce a nyní si užívají hudební vystoupení harmonikáře, prý také československého původu. „Jde nám o to, aby se cítili dobře,“ vysvětluje Kinberg jednoduchou, ale účelnou dramaturgií této aktivity. „Pořádáme také některé programy mimo samotný Bejt

Terezín. Na velkém fotbalovém stadionu v Petach Tikva slyší děti o terezínské fotbalové lize, o tom, jak někteří sportovci čelili nacistickému režimu, ale také o antisemitských projevech některých hooligans v současnosti. Dále děti vozíme do jedné z drúžských vesnic blízko Haify, kde žije malířka, jejímž uměleckým tématem je šoa. Vysvětluje jim, proč se tím rozhodla zabývat drúžská žena jako ona a jak to souvisí s tématem menšin v současné společnosti.“

Jedním ze zaměstnanců Bejt Terezín je i historik Udi Adler, který po absolvování gymnázia v České republice učinil v roce 2002 aliju (židovská imigrace do Izraele) a jenž mě provádí expozicemi památníku. Hlavní budova, již navrhl přeživší ghetta architekt Albin Glaser, je vystavěna z malých oranžových cihel a svým dvanáctihranným tvarem má připomínat strukturu pevnostního města Terezín, kde nacisté v období druhé světové války zřídili židovské ghetto. Hlavní a nejstarší expozice uvnitř této budovy, kde je na podlaže skvostná (a drahá) mozaika s plánem pevnosti, přibližuje dějiny ghetta, představuje jeho samosprávu, věnuje se transportům na východ, starým lidem, nemocím, ale i umění v ghettu. Jednotlivé galerie se dají dále otevřít, uvnitř se obvykle nacházejí fotografie s dramatickými záběry, které jsou tak skryty před zraky nejmenších. Ve vitrínkách jsou potom většinou osobní dokumenty, jako pohlednice z ghetta s povolenými třiceti slovy. Ve vedlejší baráčku se nachází expozice, která se zabývá židovskými sportovci před válkou a v období ghetta, na jehož jednom z dvorů hráli fotbalovou ligu, zpopularizovanou propagandistickým filmem. Na zdi jsou napsána jména všech družstev, která v Terezíně soutěžila, obvykle jde o názvy měst, odkud členové týmu přišli, nebo o jejich povolání v ghettu, případně kasárna, v nichž bydleli. Výrazný prostor věnovaný terezínskému fotbalu byl podle Udiho iniciativou bývalého ředitele Odeda Bredy, jehož strýc v Terezíně hrál kopanou a též účinkoval ve filmu režírovaném nacisty. Před několika měsíci byla v objektu Bejt Terezín otevřena nová expozice,

zabývající se časopisem Kamarád, vydávaným v jednom z chlapeckých domovů. Nachází se zde i zvětšená maketa terezínských „monopol“, jejichž originální hrací plochu mají ve zdejším archivu. Pozornost je věnována i osobnostem, podílejícím se na židovské samosprávě v oblasti vzdělávání, včetně Egona Redlicha. „Jeho deník byl v Terezíně nalezen až dlouho po válce a komunisté ho v sedmdesátých letech zneužili k antisemitské propagandě,“ vykládá Udi. „Vybrali určité pasáže, kde si Gonda stěžuje, že sionisté převychovávají české děti a nutí je učit se hebrejsky, a obrátili to proti Státu Izrael a proti lidem, kteří přežili holocaust; řekli, že dokázali přežít proto, že spolupracovali s nacisty, zatímco obyčejní českoslovenští Židé zemřeli. Oficiální antiizraelská rétorika v Československu byla ostatně podle Udiho jedním z hlavních důvodů založení Bejt Terezín. „Během komunistického režimu se v Terezíně téměř nenacházela vzpomínka na židovské oběti holocaustu. Slovo Žid bylo v Československu tabu a lidé československého původu v Izraeli, kteří přežili, měli pocit, že jediné místo, kde mohou uctít památku svých blízkých, je zde.“ Holocaust byl nicméně dlouho tabu i v Izraeli, založeném v roce 1948 na ideji silného „nového“ Žida, nikoli na „obětech jdoucích jako ovce na porážku“, jak se tu dlouho uvažovalo o obětech šoa. „Ze začátku se tak i zakladatelé Bejt Terezín scházeli po obývacích. V archivu máme některé černobílé fotografie z těchto bytových setkání,“ říká Udi. Po revoluci a znovunavázání diplomatických styků Izraele a Československa, resp. České republiky, se samozřejmě mnohé změnilo. „Zrovna před několika měsíci byl v Izraeli prezident Zeman, který navštívil Jad Vašem, a jeho žena se zastavila u nás. Premiér Sobotka nám zase osobně věnoval milion korun z rozpočtu České republiky.“ Na druhou stranu kupodivu neexistuje velká spolupráce mezi Bejt Terezín a Památníkem Terezín. Pozastavuji se především nad tím, že archivy obou institucí nejsou propojené. Řada důležitých a unikátních dokumentů z období ghetta je tak případným

studentům a badatelům přístupná pouze při osobní návštěvě Bejt Terezín v Izraeli. Věci by se prý měly zjednodušit digitalizací archivu. „Rozděluje ho na část s originálními a přefocenými

dokumenty. Ty druhé jsme loni doskenovali, a to ve formátu ocr, čili v textu se dá, pokud jde o strojopis nebo tištěný text, dále vyhledávat,“ vysvětluje Udi. „Jde většinou o osobní složky

jednotlivých přeživších – dárců, máme jich přibližně devět set. V příštím roce se je chystáme zpřístupnit on-line, badatel se tak do archivu dostane po přihlášení z celého světa.“

Muzeum dětí

(Children Memorial in the Holocaust Museum Yad Vashem, Jerusalem)

Marek Šlechta – ze sbírky „To není fér, Holofauste“ (©2013)

...prý to není jedna, ale čtyři svíce.
Čtyři svíce dělají nebe, světla všude
kolem nás.
hvězdy nad námi, hvězdy pod námi,
před námi i za námi.
Jinak jen tma a úzký chodník vedoucí
v kruhu,
Jako by bylo možné vrátit se zase
zpátky, na počátek.
Ale tady to možné je, protože zde bydlí
smrt.
A na konci téhle pouti jsi na tom úplně
stejně jako na začátku.
Nevybereš si.
Čtyři svíce a důmyslná soustava
zrcadel,
rozprostřou světelné body do nekoneč-
ných prostor
kolem každého návštěvníka.
Tisíce světelných bodů plamínek sví-
ček je jediné, co je vidět.
Jsme v nebi nebo v pekle?
Vchází se většinou ve skupinách,
jako bychom mohli tím, že jsme u svých
blízkých,

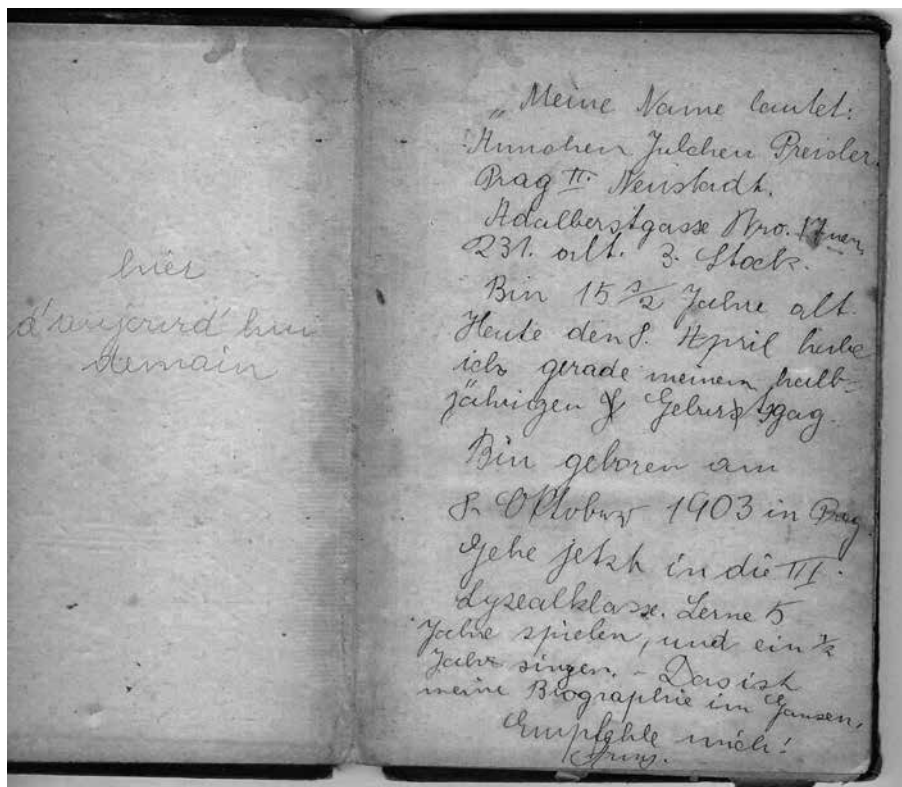
snadněji unést tu hrůzu.
Hloučky se pak většinou rozdělí,
rozdrobí,
osamostatní
v nesmírném smutku,
který na ně sáhne!
„Benyamin Blass 3 years old“
jména čte klidný ženský hlas
„Esther Dabrowska 5 years old“
jen jméno a věk
„Yevdo Abramov 1 year old“
věk, ve kterém zemřeli násilnou smrtí
„David Buchinger 5 years old“
většinou v ghettu nebo v koncentrač-
ním táboře
„Elia Abramovich 8 year old“
děti odebrané rodičům
„Sara Farkas 5 years old“
kteří je milovali
„Chajim Altman 2 years old“
jako my milujeme naše děti
„Lazar Freund 5 years old“
Děti školního i předškolního věku
„Sofia Bank 1 year old“
které by měly své kamarády

„Margit Goldstein 5 years old“
i v našich rodinách
„Rosalie Behrman 4 years old“
kdybychom tehdy žili
„Marija Beck 10 years old“
některé z nich bychom znali osobně
„Ester Beker 14 years old“
Nemám slzy, oči už jsou vyschlé,
už nevnímám, přestože slyším dobře,
s nikým teď nemluví, není co dodat,
s nikým teď nemluví, není co dodat,
nikam nejdu, není důvod!
Jak dlouho potrvá, než se přečte
1 500 000 jmen dětí, které zemřely
za holocaustu?
Jak dlouho potrvá, než si uvědomíme,
že naše společnost trpí,
protože lidé o holocaustu téměř nevědí?
Jak dlouho potrvá, než pochopíme, že
lhostejnost, přehlížení,
nedostatek důrazu na tradiční hodnoty
vede ke zničující
nenávisti
mezi lidmi?

Blížil se pesach a já jsem otevřel starou rodinnou Hagadu a najednou mi padla do očí předsádka se zápisem, kterého jsem si nikdy dřív nevšiml. Vepsala to Anna Preislerová, tehdy 15leté děvče, narozené v r. 1903. Dnes už nežije. Jaký byl její osud lze vyčíst z transportní karty nalezené v kartotéce deportovaných: v červenci 1942 do Terezína, v říjnu 1942 do Treblinky. Ale snad, snad, snad – žije někdo z její rodiny, třeba vzdálený příbuzný, kdokoliv – kdo přežil a dojemný zápis z r. 1919 v Hagadě (viz obr.) by mu připomínal zmařený život ještě mladé ženy. Rád ji takovému člověku přenechám.

Slávek Hampl,
lesyblato@seznam.cz,
nebo KKL, Jáchymova ul. 2,
110 00 Praha 1

Láska za časů Osvětimi

Petr Třešňák, Respekt

Je škoda, že o životě Pavla Stránského a jeho ženy Věry nevznikl hollywoodský film. Z období holocaustu známe stovky silných příběhů; ten jejich, jenž se začal psát v prosinci roku 1941, má ale sílu mýtu o velké lásce, která překonala ty nejhorší nástrahy dějin.

Pavel Stránský, přeživší nacistické vyhlazovací tábory a také dědeček našeho redakčního fotografa, si toho byl vědom. A po roce 1989 udělal to, co považoval za svůj úkol: vyprávěl. Nenapsal žádné memoáry, jež by se počítaly mezi klasiku šoa literatury, vydal jen útlou knížku vlastním nákladem. Vsadil na osobní sdílení, které vnímal jako nejúčinnější způsob, jak o temnotě doby a naději skryté v mezilidských vztazích svědčit.

V pokročilém stáří se stal mužem na cestách. I po devadesátce si pravidelně balil kufr a objížděl školy nejen v Česku a Evropě, ale i ve Spojených státech. Až do první středy tohoto jara, kdy se jeho život v 94 letech uzavřel.

Alespoň na češtinu

Sám jsem měl příležitost účinek jeho slov na studenty zažít, když jsme zorganizovali besedu na gymnáziu, kam chodí má nejstarší dcera. Přípravy nejprve připomínaly typickou českou grotesku. Když dcera nabídla profesorce dějepisu, že by do hodiny mohl přijít pamětník holocaustu a vyprávět svůj příběh, učitelka odmítla. Berou prý teď právě Jiřího z Poděbrad, takže setkání s přeživším Osvětím se do výuky nehodí.

Doma jsem zuřil, že panu Stránskému je přes devadesát – a než se osnovy doplouží ke konferenci ve Wannsee, může být už po smrti. Dcera se v předtuše mé intervence, o kterou moc nestála, druhý den domluvila s chápavější češtinářkou a večer mi pyšně oznamovala, že pan Stránský může přijít – do hodiny češtiny.

O pár týdnů později jsem ho doprovodil ke vchodu gymnázia, předal studentům a počkal v přílehlé kavárně. Na besedě jsem nebyl. Ale pohled na patnáctileté teenagery, kteří ho vyprovázeli

po konci setkání, mi stačil. Jejich oči vyzařovaly pohnutí, hluboký prožitek a pochopení něčeho podstatného. Takové oči člověk na chodbách škol často nevidí.

Spolu na Východ

Přitažlivost pro dospívající generaci měl jeho válečný osud mimo jiné i proto, že byl navzdory strašlivým okolnostem také působivou love story. S Věrou Stadlerovou se seznámili v roce 1938 jako středoškoláci. Jemu bylo 17 let, jí o rok méně. Byli nerozluční a zůstat spolu se jim podařilo i nějaký čas poté, co se naplno rozjela mašinérie konečného řešení židovské otázky.

Pavel Stránský byl deportován do Terezína v prosinci 1941. Byl členem skupiny mladých mužů, kteří měli upravit bývalou vojenskou pevnost, aby sloužila coby židovské ghetto. Věra přijela týden po něm i s oběma rodiči. Její otec zanedlouho v Terezíně zemřel.

Když se mladí milenci na sklonku roku 1943 dozvěděli, že Pavel byl zařazen do chystaného transportu na Východ, toužila Věra odjet s ním i se svou matkou. Se zařazenými do transportu se mohli dobrovolně přihlašovat jen nejbližší příbuzní. Byli z obou rodin poslední tři naživu a rozhodli se zůstat spolu, pokud to jen půjde. A tak měli v ghettu židovskou svatbu, při níž se místo číše vína rituálně napili z ešusu s kávovou náhražkou. Svatební noc strávili uprostřed dvou a půl tisíc dalších nešťastníků čekajících stejně jako oni na odjezd. „Naše svatební cesta byla do Osvětimi,“ říkával Pavel Stránský později s černým humorem.

V neznámějším vyhlazovacím lágru byli zařazení do tzv. Terezínského rodinného tábora. Pavel Stránský se tu jako tajný učitel podílel na vzdělávání dětí v zakázané škole. Během roku 1944 esesáci rodinný tábor zlikvidovali. Většinu vězňů poslali do plynových komor. V červenci 1944 ale přišla nečekaná selekce. Hrst práceschopných mužů a žen deportovali nacisté do lágrů v Německu. Oba mladí manželé selekcí prošli, na rozdíl od Věřiny maminky. Mohli žít dál, ale jejich cesta se rozdělila.

Věra putovala po různých ženských lágrech, až skončila v Bergen-Bel-senu. Pavel byl odvezen do tábora

Schwarzheide v Sasku, kde pracoval v továrně na výrobu benzínu. Více než rok jeden o druhém nevěděli vůbec nic. V dubnu 1945 byl Pavel Stránský součástí pochodu smrti. Z tábora tehdy před hlavními esesáků vyšlo šest stovek vězňů, několikátýdenní cestu pěšky do Terezína přežila zhruba třetina. Na sklonku války vážil 36 kilogramů.

„Když jsme my, Židé, šli ze shromaždiště v Holešovicích na nádraží, lidé stáli kolem, dívali se na nás a nikdo neřekl: Vraťte se nám.“

Po návratu do Prahy netušil, zda jeho žena přežila. Podařilo se mu ale záhy zjistit, že je dosud v karanténě tábora Bergen-Belsen osvobozeného britskou armádou. Onemocněla skvrnitým tyfem – nemocí, jíž v předchozích měsících v táboře podlehl 35 000 lidí. Manželé ale měli štěstí i v téhle poslední chvíli. Devatenáctého července 1945 zazvonila Věra na dveře bytu, který jejímu muži po návratu přidělil bytový úřad. Žili tu spolu dalších padesát let, do Věřiny smrti (zemřela v roce 1998).

Jedna věc mě mrzí

O příběhu Pavla Stránského a jeho ženy jsem věděl dlouho, můj přítel a kolega Matěj měl ke své babičce a dědovi silný vztah a často o nich vyprávěl pozoruhodné detaily. Třeba jak má děda doma v příborníku už přes půl století lžící na jedné straně zbroušenou na nůž, kterou si s babi vyměnili, když se v létě 1944 loučili v Osvětimi. Zachází s ní stejně jako s jinými přibory, takže při společných rodinných večerech zkrátka občas na někoho vyjde.

Potkali jsme se osobně jen dvakrát – poprvé před třemi lety při přípravě článku o budoucnosti odkazu holocaustu, podruhé o pár měsíců později během zmíněné návštěvy gymnázia. Bylo mu přes devadesát, byl na jedno oko slepý a chodil s hůlkou. Měl ale rovné držení těla, jasné myšlení a vyzařoval askezi lidí, které život naučil disciplíně.

Nebyl filozof holocaustu, ale řekl tehdy nad čajem jednu větu, kterou s odstupem vnímám jako podstatnou součást mementa, jímž by nacistická genocida

měla navždy zůstat. „Jedna věc mě nikdy nepřestala mrzet,“ vysvětloval, „že když jsme my, Židé, šli ze shromaždiště v Holešovicích na nádraží, lidé stáli kolem, dívali se na nás a nikdo neřekl: ‚Vraťte se nám‘.“

Nikdy se nesměl s tím, že společnost mohla tak snadno dovolit masovou vraždu lidí, kteří patřili k váženým občanům první republiky. Ale necítil jsem z něj hořkost. Ona zkušenost spíše posilovala jeho vědomí, že je nutné se o své zážitky dělit s mladou generací. Svým drobným dílem chtěl zlepšovat imunitu společnosti.

Po válce a vlastně po celou dobu komunistické diktatury o válečných událostech nemluvil, podobně jako řada jiných svědků holocaustu. Začal až po listopadové revoluci, i přes počáteční nesouhlas své ženy, která měla pocit, že jde o jejich soukromý příběh, kterému stejně nikdo neporozumí. Reprezentovali dva typické způsoby vypořádávání se s traumatem šoa: ona je ukryla hluboko v sobě, on považoval za svou povinnost o něm svědčit.

Jako jeden z mála českých přeživších jezdil pravidelně přednášet na německé školy. Právě tady nejvíc zažíval důležitost své práce – silné emoční „probuzení“ mladých lidí, jejichž dědové kdysi holocaust zrežirovali. Poznali starého přívítivého muže, který genocidu přežil, přijel za nimi – a neviděl svět optikou kolektivní viny. Cítil, že tohle má smysl. S některými německými studenty, které potkal na besedách, si dlouhá léta dopisoval.

Pavel Stránský nebyl slavný ani příliš známý člověk. Jeho mise byla nenápadná, každodenní a občas monotónní. Nebyl v ní sám, podobným způsobem své zkušenosti po revoluci nabídli i další přeživší. Ale patří mu za ní dík. Dík za mou dceru a všechny ostatní děti, které dostaly příležitost slyšet, že i ve stínu plynových komor má smysl věřit v ten lepší konec.

Pavel Stránský zemřel 25. března 2015 měsíc po svých čtyřidevadesátých narozeninách.

Nechť je jeho duše přijata do svazku živých.

INFORMACE – VZKAZY – VÝZVY – PROSBY

Vzpomínková akce k uctění obětí nacistické perzekuce v roce 70. výročí osvobození – Tereziánská tryzna se letos koná v neděli 17. května 2015 na Národním hřbitově před Malou pevností od 10.00 hodin.

Pořadatelé: Ústřední výbor Českého svazu bojovníků za svobodu, Památník Terezín

Spolupořadatelé: Ústecký kraj, Město Terezín, Federace Židovských obcí v ČR a Tereziánská iniciativa.

Dopravu z Prahy do Terezína a zpět zajišťuje Tereziánská iniciativa. Autobus odjíždí jako vždy z ulice Na Florenci, sraz v 8.15 hod., odjezd v 8.30 hod. Přihlášky přijímá Marta Jodasová, tel.: 222 310 681.

Předsednictvo Tereziánské iniciativy oceňuje

velký počet přednášek a besed o holocaustu (v Bruntále, Zlíně, Vrbnu pod Pradědem, Rýmařově, Krnově), které Petr Beck z Bruntálu v minulých letech pronesl. Patří mu náš dík.

Dne 1. dubna zemřel v Paříži ve svých 90 letech Erich Huppert,

kterého všichni jeho přátelé znali pod přezdívkou „Daily“. Rodák z Ostravy, žil pár let v Brně, kde chodil do klasického a pak rok do židovského gymnázia. Byl čtyři roky v ghettu Terezín, prošel Osvětimí, osvobozen byl v Buchenwaldu. Po návratu maturoval v Praze a v roce 1948 emigroval do Francie, kde prožil celý svůj poválečný život.

Erich byl sportovec, hrál výborně kopanou, a pro svou vysokou postavu byl úspěšný i ve volejbalu a košíkové. Bohužel ho brzo po emigraci postihla obrna, která nejen ukončila jeho sportování, ale tížila i jeho začátky v novém domově. Daily se i s touto překážkou popral statečně. Stal se úspěšným podnikatelem v oblasti elektroniky, založil rodinu a těšil se z vnuků a pravnuků. Nezapomněl na svou rodnou zemi, kam se rád vracel. Často jezdil i do Izraele, kde žil a příliš brzy zemřel jeho mladší bratr Polda.

Erich Huppert je jedním z těch, kteří prožili svůj život po útrapách holocaustu čestně, statečně a vzpřímeně. Hluboká úcta jeho památce.

František Fantl

Je to a není to fuk

Koncem března jsem vypravoval pohřeb mého otce. Poplatek za pohřeb se skládá ze dvou částí, které jsem poukázal elektronicky (z účtu na účet). Druhá část poplatku v sobě zahrnovala úhradu převozu těla zemřelého z nemocnice na hřbitov. Podle dispozic PŽO jsem do „účelu platby“ měl napsat – pro identifikaci platby – Transport P. S. A to mi připadá hodně necitelné, zvláště v případě přeživších. Můj otec, jako ostatně všichni ostatní, těch „transportů“ už v životě zažil víc, a tak alespoň po smrti by snad mohl být z nemocnice na hřbitov převezen. Snad by šlo změnit pojmenování některých úkonů, snad trochu empatie, nemyslíte?

Michal Stránský

Výstava fotografií Stašy Fleischmannové a Olgy Houskové v Leica Gallery v Praze

Josef Moucha, kurátor výstavy

Moderní ateliér pojmenovaný roku 1939 výtvarníkem a spisovatelem Adolfem Hoffmeisterem Fotografie OKO, založily dcery Staši a Rudolfa Jílovských. Vystavují pod současnými jmény Staša Fleischmannová a Olga Housková.

Studio sídlilo v centru Prahy, v mansardě slavného Topičova nakladatelského domu. Úspěchu dosáhlo jak v portrétním, tak v dětském žánru. Zákazníci vcházeli malou předsíní do prostoru s šikmým střešním oknem, kde se fotografovalo, ale také retušovalo, paspartovalo a občas úřadovalo. V temné komoře vždy jedna ze sester zvětšovala a druhá vyvolávala.

Dvojičata patří ke generaci těžce poznamenané totalitními režimy. Aniž se to dalo předvídat, z jejich zájmu vznikaly (mnohdy žel nadobro ztracené) podobizny budoucích obětí nacistické zvěle: Mileny Jesenské, Josefa Taussiga, Julia Fučíka, Bedřicha Sterna... Ačkoli sestřám nešlo o nic menšího než o život, přece v ateliéru pokračovala až do konce války ilegální činnost.

Z konce 40. let pochází snímek Vladimíra Clementise, zavražděného pro změnu komunisty. Po deseti letech existence ateliéru, roku 1949, bylo soukromé podnikání zapovězeno.

Někdejší žačky Jaromíra Funkeho na Státní grafické škole v Praze patří k předním osobnostem české kultury jak vlastním pojetím fotografování, tak svědeckou hodnotou tvorby. Studium jim dalo solidní základy řemeslného umu, hlavně ovšem pomohlo zvednout stavidla jejich osobní a osobité imaginace.

Olga a Staša Jílovské, 1929

Společné ohlédnutí připomíná jedinečné dokumenty, rozdílné poválečné osudy obou autorek, volnou tvorbu i zakázky. Olga fotografovala inscenace Vinohradského divadla, Staša vytvářela v Paříži koláže z vlastních snímků.

Zajímavou výstavu uvidíte v Leica Gallery v Praze 1, Školská 28. Výstava potrvá do 14. 6. 2015.

Text je převzatý z webu, fotografie přetištěna z pohlednice

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@email.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 75 vyšlo v květnu 2015.

MK ČR E 10779